

Opinnäytetyö (AMK)

Turun ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutus

Valokuva

Anne Monthan

SUU KAMERA NA

TURKU AMK

TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun Ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutus | Valokuva

2023 | 34 sivua

Anne Monthan

SUU KAMERANA

Kirjallinen opinnäytetyöni käsittelee pääosin matkaani suukameran parissa. Tarkastelen myös muita sen parissa työskennelleitä taiteilijoita, sekä tutkin neulanreikäkuvausta.

Pohdin niitä hetkiä, jotka johdattivat minut käyttämään suutani kuvaamisessa ja millaista sen tavan kanssa työskentely on ollut. Avaan kuvaustapaani esittelemällä rakentamani suukuvausmaskin ja muut käyttämäni välineet.

Esitän lopulliset tulokseni kuvin, sekä jaan ajatukseni koko prosessista. Pohdin myös syytä siihen, miksi käytin suutani kamerana ja mitä suukuvaus merkitsee minulle. Lopuksi puntaroin, mitä suunnitelmia minulla on jatkoa varten ja sisältyykö suukuvaus niihin.

ASIASANAT:

valokuvat, valokuvaus, valokuvateoriat, filmit, abstrakti valokuvaus, suukamera

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Fine Arts | Photography

2023 | 34 pages

Anne Monthan

MOUTH AS A CAMERA

My written thesis mainly focuses on my journey with mouth photography. I also explore other artists who have worked with this technique and discuss pinhole photography in general.

I reflect on the moments that led me to use my mouth as a camera and what it has been like to work with this method. I explain my process by presenting the mouth camera mask that I built and also the other tools I used.

I present my results as photos and share my thoughts on the entire process, including why I used my mouth as a camera and what mouth photography personally means to me. Finally, I weigh my plans for the future and whether mouth photography is included in them.

KEYWORDS:

photographs, photography, photography theory, films (photography materials), abstract photography, mouth camera

SISÄLTÖ

Kuvalähteet	5
1 Johdanto	6
2 Suu kameraksi	7
3 Kuvaaminen ulkona	14
4 Suukuvauksen loppu	25
5 Jälkisanat	31
Lähteet	34

KUVALÄHTEET

Kuva 1. Justin Quinnell, 2006. Dentist.	7
Kuva 2. Anne Monthan, 2023. Suukuvauksen välineet.	9
Kuva 3. Jesse Liimatainen, 2018. Kuvakaappaus videosta.	10
Kuva 4. Anne Monthan, 2018. Omakuva suulla.	11
Kuva 5. Thomas Bachler, 1986. The Third Eye.	12
Kuvat 6. Anne Monthan, 2018. Kollaasi: omakuvia suulla.	13
Kuva 7. Lindsay Seers, 1997–2020. Optograms (mouth camera).	14
Kuva 8. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	15
Kuva 9. Mikko Hytönen, 2020. Kyltti.	16
Kuva 10. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	17
Kuva 11. Minna Ahonen, 2020. Blåvatnet.	18
Kuva 12. Minna Ahonen, 2020. Blåvatnet.	19
Kuva 13. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	20
Kuva 14. Minna Ahonen, 2020. Blåvatnet.	21
Kuva 15. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	22
Kuva 16. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	23
Kuva 17. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	24
Kuva 18. Nicolas Monthan, 2020. Norja.	24
Kuva 19. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.	25
Kuva 20. Anne Monthan, 2022. Suukuva Irlannista.	27
Kuva 21. Anne Monthan, 2022. Suukuva Irlannista.	28
Kuva 22. Anne Monthan, 2022. Suukuva Irlannista.	30
Kuva 23. Terrence Dinnan ja Dominique Stroobant, 1980. Earth Camera Photographs.	31
Kuva 24. Marja Pirilä, 2002. Camera obscura/Tiinan huone.	33

1 JOHDANTO

Miksi haluan kuvata suullani?

Miksi käytän kehoa kuvaamiseen? Mitä kehon käyttäminen kertoo minusta? Mitä haluan tuoda tällä esiin? Voisinko jotenkin jatkaa suulla kuvaamista?

En halua.

En halua kuvata suullani. En halua käyttää kehoani.

Se on vaivalloista ja epämiellyttävää.

Sain suulla kuvaamisesta päähänpinttymän, mitä piti kokeilla. Parhaimmillaan se on jännittävää, mutta suuri osa prosessista on sen verran tuskallista toteuttaa, ettei sitä mielellään tee. Suussa oleva filmi oksettaa ja kuola valuu. On pakko pidättää hengitystä, ettei kuva heilahtaisi.

Kuvaustavan tuoman lopputuloksen ennalta-arvaamattomuus sai minut kuitenkin innostumaan ajatuksesta. Se teki prosessista minulle niin erityisen kiinnostavan, että tekotavan epämiellyttävyyden pystyi sietämään. Uteliaisuus lopputuloksesta voitti.

En osannut kuvitella, mitä kuvissa voisi näkyä ja minun oli saatava se selville. Voisiko kuvissa nähdä jotain tunnistettavaa vai pelkästään epämääräisiä muotoja? Näkyisikö kuvissa ylipäättään yhtään mitään? Pelko tyhjin käsin jäämisestä oli osa jännitystä.

Varsinkin Norjassa otetut kuvat ylittivät reilusti villeimmät odotukseni, ja tämä kyseinen sarja on minulle se kaikista tärkein ja kaunein. Mutta nyt, kun olen kuvannut suullani sisä- ja ulkotiloissa, minun on vaikea palata siihen enää takaisin. Kaipaen jatkuvasti jotain uutta ja jännittävää.

2 SUU KAMERAKSI

Opiskelin Jyväskylän Gradialla Kuvallisen ilmaisun perustutkintoa. Vuosi oli 2017, kun aloitin siellä opintoni. Valokuvaus itsessään oli minulle aivan uusi asia ja opettelini siellä kamerankäyttöä ensimmäistä kertaa. Innostuin pian aiheesta, varsinkin filmikuvaamisesta, ja olin innokas kokeilemaan erilaisia kameroita ja tekniikoita.

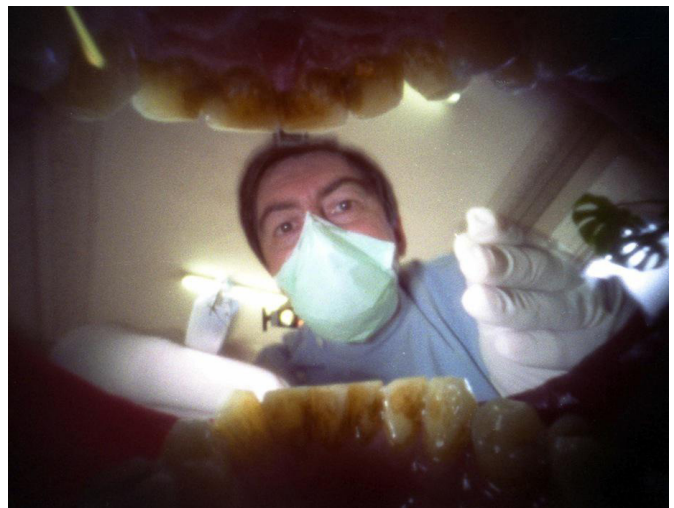
Erään kerran luokkakaverini mainitsi, että hän oli kuullut eräästä valokuvaajasta, joka oli ottanut kuvan omalla suullaan. Ajatus kuulosti erittäin kiinnostavalta. Totesin, että sitä pitäisi itekin kokeilla. Kun etsin lisää tietoa aiheeseesta, en löytänyt kuitenkaan kuin yhden valokuvaajan, joka olisi tehnyt jotain vastaavaa. Tapa ei kuitenkaan ollut sellainen, mitä olin päässäni ajatellut.

Tämä ensimmäinen kohtaamani kuvaaja oli Justin Quinnell. Hän on julkaissut kirjankin aiheesta nimeltään Mouthpiece, mistä löytyy laaja kokoelma hänen kuvaamiaan suukuvia (kuva 1).

Quinnellin tapa kuvata oli laittaa suuhunsa 110-filmikasetti, jota takahampaat pitivät paikallaan. Hän kutsui kameraansa SmileyCamiksi, jollaisen tekemiseen ja sen käyttämiseen hän tarjoaa kattavat ohjeet nettisivuillaan. (Quinnell 2006)

Hetken aikaa tapaan tutustuttuani totesin, ettei se puhutellut itseäni ollenkaan. Ajatuksissani suu oli se neulanreikäkameran tyhjä laatikko. SmileyCam oli jo itsessään neulanreikäkamera.

Tuolla tapaa mielestäni se olisi se ja sama, minne sen neulanreikäkameran laittaisi. Siinä suun mukana olemisen merkitys katosi itselleni kokonaan. Toki suun tehtävä tässä oli toimia kameran sulkijana, muttei se itselleni ollut tarpeeksi.

Kuva 1. Justin Quinnell *Dentist*, 2006.

Vuosi oli nyt 2018 ja valokuvaamista oli minulla yksi vuosi takana. Ryhtyessäni suunnittelemaan suukameraani, yritin ensin perehtyä neulanreikäkameroiden tekemiseen teoriassa. Pohdin muun muassa, kuinka suuri reikä minun pitäisi pistää tulevan maskini keskelle. Pohdin siinä hetkessä myös, miten polttoväli vaikuttaa reiän kokoon. Yritin mitata senttimetrejä takahampaideni kohdalle tulevan filmin ja maskini reiän välillä, millä voisin laskea kyseisen polttovälin.

Neulanreikäkuvauksessa on samat peruseriaatteen kuin digitaalisen kameran kanssa: aukko, suljin ja ISO-luku. Kameran aukko on se, minkä kokoisen neulanreiän pistää kameran kylkeen. Mitä suurempi aukko, sitä enemmän valoa. Suljin on se aika, kuinka pitkään valoa pääsee valoherkälle pinnalle, eli kuinka kauan aukkoa pitää auki. ISO-luku riippuu siitä, mitä valoherkkää materiaalia käyttää ja kuinka herkkää se on. Filmi on lähtökohtaisesti herkempää kuin valokuvapaperi. Herkkyydeltään ISO 100 -filmi kestää enemmän valoa kuin ISO 3200, joka valottuu hetkessä.

Neulanreikäkameran syvyys vaikuttaa siihen, kuinka kuva rajautuu. Jos neulanreikäkamera on pitkä putki, kuten esimerkiksi Pringles-sipsipurkki, se toimii kuin teleobjektiivi. Jos kamera on leveä, mutta reikä lähellä takaseinää, kuva on laajakulma. Myös digitaalisesta kamerasta voi tehdä neulanreikäkameran ottamalla objektiivin irti ja laittamalla tilalle kannen varustettuna neulanreiällä. Digitaalista neulanreikäkameraa kokeilin myös itse eräällä oppitunnilla opiskellessani kuvallisen ilmaisun perustutkintoa.

Mitä pienempi reikä ja mitä siistimpi ympyrä – sitä tarkempi kuva. Laittamalla linssin reiän tilalle kuvasta saa entistäkin tarkemman. Jos kuvaa yrittäisi vangita paperille suoraan pitämällä sitä valossa, valo tulisi joka suunnasta ja loisi näin lukemattomia pisteitä, mihin kuva muodostuu, eikä kuva onnistuisi. Jos neulanreikäkameran kylkeen pistäisi esimerkiksi kaksi reikää, niin valoherkälle pinnalle muodostuisi kuva kahdesta pisteestä, eli kaksi kuvaa päällekkäin hieman eri kohdissa.

Kenkälaatikko on ehkä kaikista yksinkertaisin esimerkki, mistä saa rakennettua neulanreikäkameran. Vaihtoehtoja sellaisen rakentamiseen on niin paljon kuin vain mielikuvitus riittää. Erilaisia kameroiksi sopivia esineitä ovat esimerkiksi elintarvikkeiden pakkaukset, jopa itse elintarvikkeet, kuten kananmunat. Neulanreikäkameran sisätilan vain kannattaa olla tumma, ettei valo heijastu kameran sisäpinnoista kuvaan. Kenkälaatikon voi esimerkiksi maalata mustaksi sisäpuolelta.

Vanhin kirjoitettu ajatus neulanreikäkamerasta löytyy ajalta 400 eaa. Tuolloin eräs kiinalainen filosofi nimeltään Mozi (Ang 2015, 16) esitti teorian, jossa valo valaistusta kohteesta kuljettuaan neulanreiän läpi pimeään huoneeseen loisi tästä kohteesta kuvan väärinpäin sen huoneen takaseinälle. Tällaista huonetta kutsutaan nimellä Camera obscura. Neulanreikäkamera on siis yksinkertaisuudessaan mikä tahansa pimeä tila, jossa on reikä ja reikää vastapäätä on asetettu valoherkkää materiaalia, kuten filmiä tai valokuvapaperia.

Tutkittuani tovin teoriaa aiheesta, päädyin luottamaan sattumaan ja siihen, että voisin kaivaa esiin kuvan jopa jonkin verran väärin valotetusta filmistä. Päätin tehdä kangasmaskini keskelle mahdollisimman pienen ja siistin pyöreän reiän (kuva 2) ja uskoin sen toimivan.

Kuva 2. Anne Monthan, 2023. Suukuvauksen välineet.

Minulla oli käytössäni japanilainen, viiden tai 50 jenin kolikko, jossa on reikä keskellä. Käytin kolikkoa tukemaan reiän kohtaa, ja sillä paikansin helposti myös reiän paikan maskissa. Leikkasin tölkistä sopivan muotoisen palan, jonka väänsin kolikon päälle, ja sen kaiken keskelle tein neulalla pienen siistin reiän. Otin palan keskikoon filmin suojapaperia, johon tein myös reiän ja kohdistin sen kolikon kanssa. Teippasin kolikon ja suojapaperin toisiinsa kiinni jättäen keskellä olevan reiän näkyviin. Lopuksi liimasin tuon kokonaisuuden kuumaliimalla reiällä varustettuun kangasmaskiin (kuva 3).

Kuva 3. Jesse Liimatainen, 2018. Kuvakaappaus videosta.

Sopivan kappaleen hampaiden väliin sain sen aikaisen kouluni puualan puolelta. Löysin sieltä jämälaatikon erikokoisia puun paloja, joista nappasin käsiini kolmionmuotoisen kappaleen. Avulias puualan opiskelija leikkasi ja hioi minulle sen toiveideni mukaisesti sopivaan muotoon. Myöhemmin kappale vaihtui kuitenkin toiseen, kun piti keksiä jotain korvaavaa tilalle tuon alkuperäisen hukuttua hetkeksi.

Näiden jo mainittujen lisäksi tarvitsin ohutta maalarinteippiä, sakset, tyhjän filmipurkin valotetuille filminpätkille, filmiä sekä toisen purkin valottamattomalle filmille. Halusin olla säästeliäs filmin kanssa, koska filmiä aina pilkistää rullasta ja kuvaa ottaessa se osa valottuu, joten tätä varten minulla oli se toinenkin purkki olemassa.

Kuvien ottaminen tapahtui koulun pimiössä, jossa minulla oli pari koulukaveria mukana avustamassa. Valmistelin kaikki tarvitsemani välineet pimiön sivupöydälle ja kangasmaskin pistin toiselle korvalleni valmiiksi roikkumaan. Seuraavaksi pimiöstä laitettiin valot pois. Pimeydessä otin palan filmiä rullasta, teippasin sen puukappaleeseen, jonka laitoin takahampaideni väliin. Jätin suuni auki, ja pujotin kangasmaskin toisellekin korvalleni niin, että maski peitti suuni kokonaan, jotta valo pääsisi vain keskellä olevasta reiästä kohti filmiä.

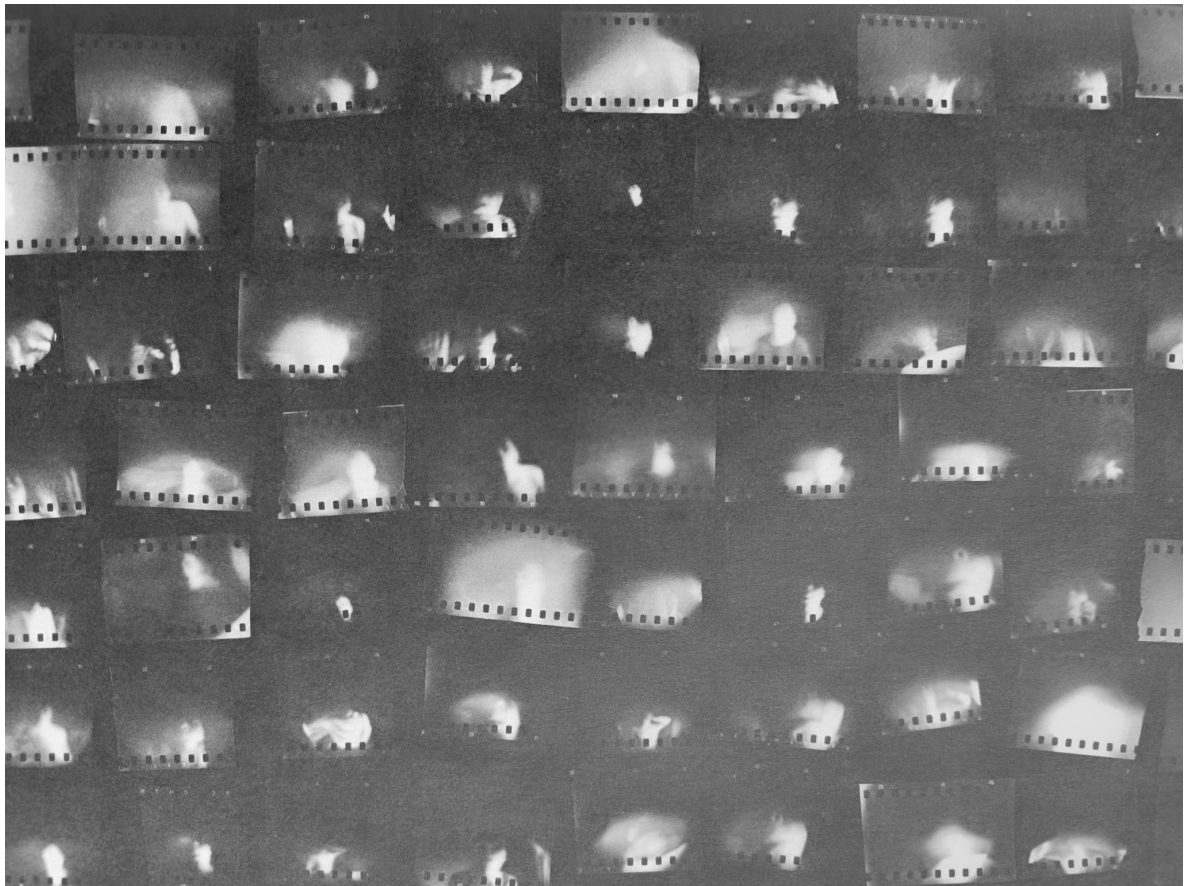
Kun tämä kaikki oli valmista, kävelin pimiössä olevan peilin eteen. Taputin käsiäni ja pienen hetken päästä kaverini laittoivat valot päälle muutamaksi sekunniksi ja sitten valot taas pois päältä. Siirryin takaisin sivupöydän ääreen filmien luokse ja laitoin suussani olleen filmin palan mustaan filmipurkkiin talteen. Sama prosessi toistui muutamia kertoja, kunnes se kävi liian vaikeaksi. Puu varsinkin oli materiaalina sellainen, että sen pitäminen suussa useita kertoja sai minut voimaan pahoin.

Kuva 4. Anne Monthan, 2018. Omakuva suulla.

Jälkeenpäin tutustuin myös muihin suulla kuvaajiin, joista lähimpänä omaa työskentelyäni oli saksalainen Thomas Bachler (Renner 2000, 74) vuodelta 1986. Hän asetti suuhunsa pieniä kappaleita 35 mm filmiä pimiössä, josta hän siirtyi valoon peilin eteen (kuva 5) aivan kuten minäkin. Hänellä ei kuitenkaan ollut aukkona maskissa olevaa reikää, vaan pelkästään omat huulensa, joita hän raotti hetkeksi kameran sulkijan tavoin. Filmin valottamisen jälkeen hän palasi takaisin pimiöön.

Tämä muistutti hyvin paljon tuota ensimmäistä omaa kokeiluani suulla kuvaamisen parissa, mutten itse halunnut käyttää omia huuliani aukkona, koska epäilin sen tekevän kuvan täysin tunnistamattomaksi. Minulla oli toiveissani saada mahdollisimman tarkkaa jälkeä, enkä halunnut toistaa kokeilua useaan kertaan jonkinlaisten tulosten aikaan saamiseksi. Kärsivällisyyteni ei olisi missään nimessä sellaiseen riittänyt. Pidän siitä huolimatta kuitenkin enemmän tuosta Bachlerin tavasta kuin omastani ajatuksen tasolla. Hänen prosessissaan ei ole mitään ylimääräisiä välineitä, vain Bachler ja filmi.

Kuva 5. Thomas Bachler, 1986. The Third Eye.

Kuvat 6. Kuvakollaasi: omakuvia suulla. Anne Monthan, 2018.

3 KUVAAMINEN ULKONA

Kun olin kokeillut pari kertaa suukameraa sisätiloissa, halusin siirtyä ulos kuvaamaan. Ensimmäisenä ajatuksena minulla oli musta jätessäkki, mikä korvaisi pimiön tuoman suojan valolta. Ajattelin meneväni Jyväskylän keskustaan kävelykadulle katoamaan jätessäkin alle, missä voisin asettaa filmin suuhuni pimeydessä ja ottaisin näin katukuvia suullani. Tällaista tapaa käytti ainakin Lindsay Seers.

Hänen tekemisessään oli tosiaan jotain samaa, kuin itselläni, mutta häntä kuitenkin johdatti tekemisessään naisen keho objektina (Seers 2023). Sen lisäksi kameransa aukkona Seersillä oli vain hänen omat huulensa, kuten Bachlerilla. Seers oli jo tähän mennessä imitoinut kehollaan erilaisia esineitä ja kuvannut itseään esineinä, muttei se ollut tarpeeksi hänelle, joten hän päätti tehdä itsestään kameran (kuva 7). Minulle itselleni kehoollisuus oli toissijainen asia.

Lopulta ajatus jätessäkistä tuntui kuitenkin liian hankalalta, sekä pohdin tarvitseväni keskustassa kuvaamisen tekniseen toteuttamiseen jonkun avukseni. Myös keskustaan ihmisten keskelle lähteminen arvelutti, koska kyseessä oli ylävartaloni ja pääni piilottaminen jätessäkkiin, joten myös henkiselletuolle olisi ollut tarvetta.

Koin ajatuksen niin stressaavana, etten ikinä päätenyt toteuttamaan sitä. Suurin syy toteuttamatta jättämiseen kuitenkin oli se, kun kuvittelin mielessäni millaisia kuvia siitä mahdollisesti voisi parhaimmillaan syntyä. Olen kuvannut jonkin verran katukuvia Jyväskylässä, joten sen kokemuksen perusteella kuvittelemanitulkokset eivät olleet niin mielenkiintoisia. Tämän kaiken takia tulin siihen tulokseen, ettei se olisi kaiken sen vaivan arvoista. Halusin kuviini jotain selkeitä muotoja. Jotain suurta.

Kuva 7. Lindsay Seers, 1997–2020. Optograms (mouth camera).

Ulkona kuvaaminen jäi pidemmäksi aikaa vain toteuttamattoman ajatuksen tasolle, kunnes minulle avautui mahdollisuus lähteä kesällä 2020 käymään Norjassa, minkä ajattelin olevan täydellinen kohde suulla kuvaamiseen. Näin mielessäni näyttävät vuoret vasten taivasta. Ehkä tulevista kuvistani voisi erottaa ainakin vuorten siluetin. Aloin heti suunnitella matkaani etsimällä kartasta reitillämme tai sen läheisyydessä olevia mielenkiintoisia kohteita ja merkitsin ne muistiin.

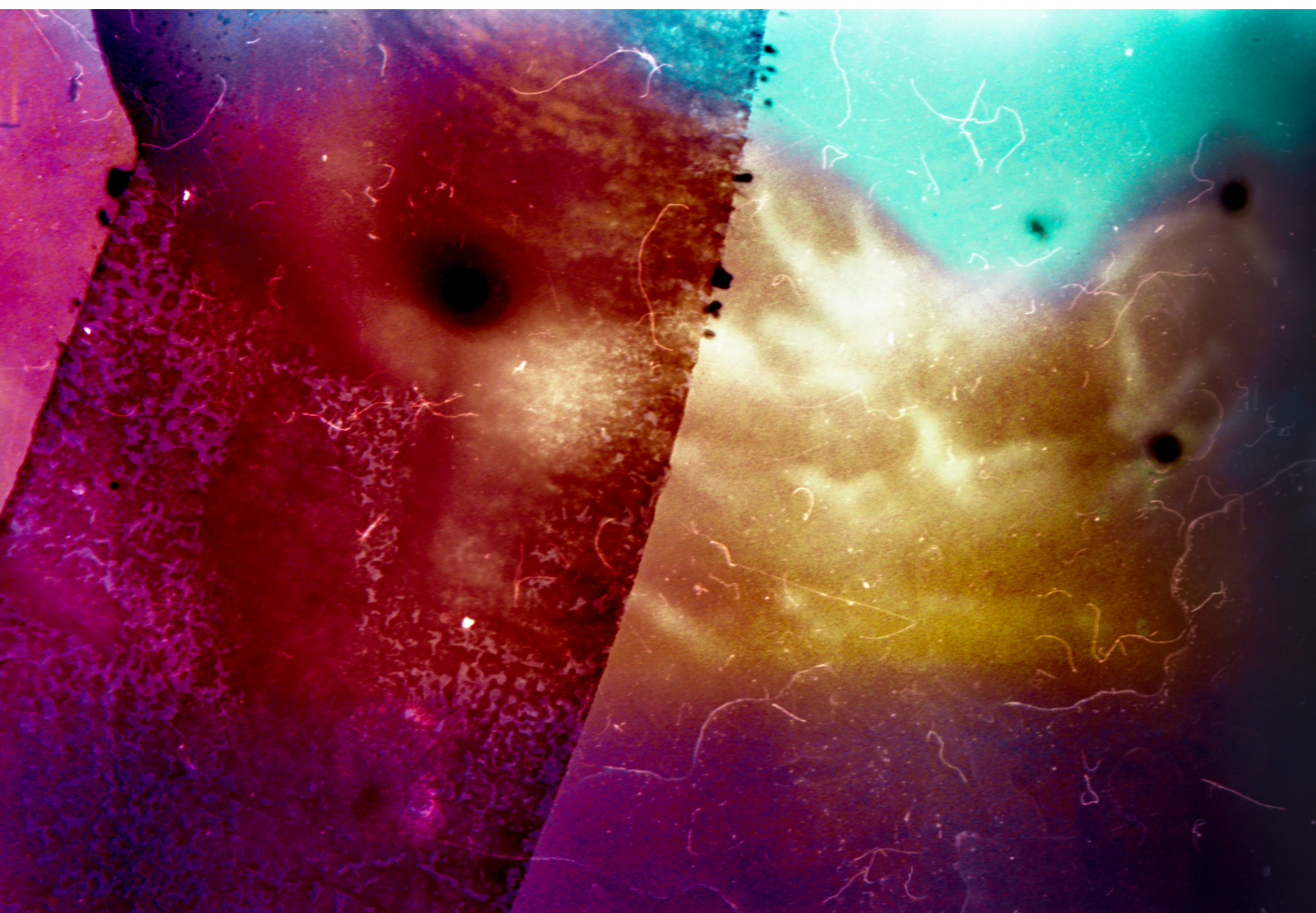
Teen aina samanlaisen kartoituksen paikoista, kun minulla käy jokin matkustuskohde edes mielessäni. Kun törmään sattumalta johonkin mielenkiintoiseen kohteeseen, tallennan sen paikan varalta kartalle, vaikken välttämättä koskaan edes ajattele sinne matkustavani.

Norjasta löytyvistä kohteista yksi nousi selvänä ykkösenä esiin. Se oli jäätikkölampi, joka tunnettiin nimellä Blåvatnet. Se on kuuluisa kristallinkirkkaasta sinisestä vedestään, jonka taustalla komeilee vuoria. Liityin Facebook-ryhmään, joka oli tarkoitettu Norjassa reissaaville ihmisille. Sain sieltä tarvitsemaani tietoa ja varmistusta paikasta, että sinne tosiaan kannattaisi mennä käymään.

Kuva 9. Mikko Hytönen, 2020. Kyltti.

Selvittelin patikoimiseen tottumattomana, ja kävelemistä ylipäättään inhoavana ihmisenä, millainen reitti sinne tulisi olemaan. Helppo homma, kehuivat siellä kävijät. Todellisuus iski päin kasvojani heti lähtökuopissa. Heti alussa oli pari vaikealta näyttävää veden ylitystä. Yksi leveä puro piti ainakin ylittää erittäin huteran oloisia lautoja pitkin. Lähdin matkaan isäni vaimon kanssa. Myös poikani ja isäni tulivat perässämme. Ylityksen kohdalla pyysin isääni kääntymään poikani kanssa takaisin, oikeastaan kielsin, mutta isäni ei halunnut kuunnella. Ihme kyllä selvisimme kaikki kuivin jaloin toiselle puolelle.

Hyttysiä ja kärpäsiä ikävämpi matkakumppani oli mäkäräisten parvi. Kenkäni eivät myöskään olleet tilanteeseen sopivat, sillä ne eivät tukeneet nilkkojani ollenkaan. Ei mennyt kauaakaan, kun maasto alkoi muuttua kivikkoiseksi ja nilkkani meinasivat jatkuvasti vääntyä sijoiltaan.

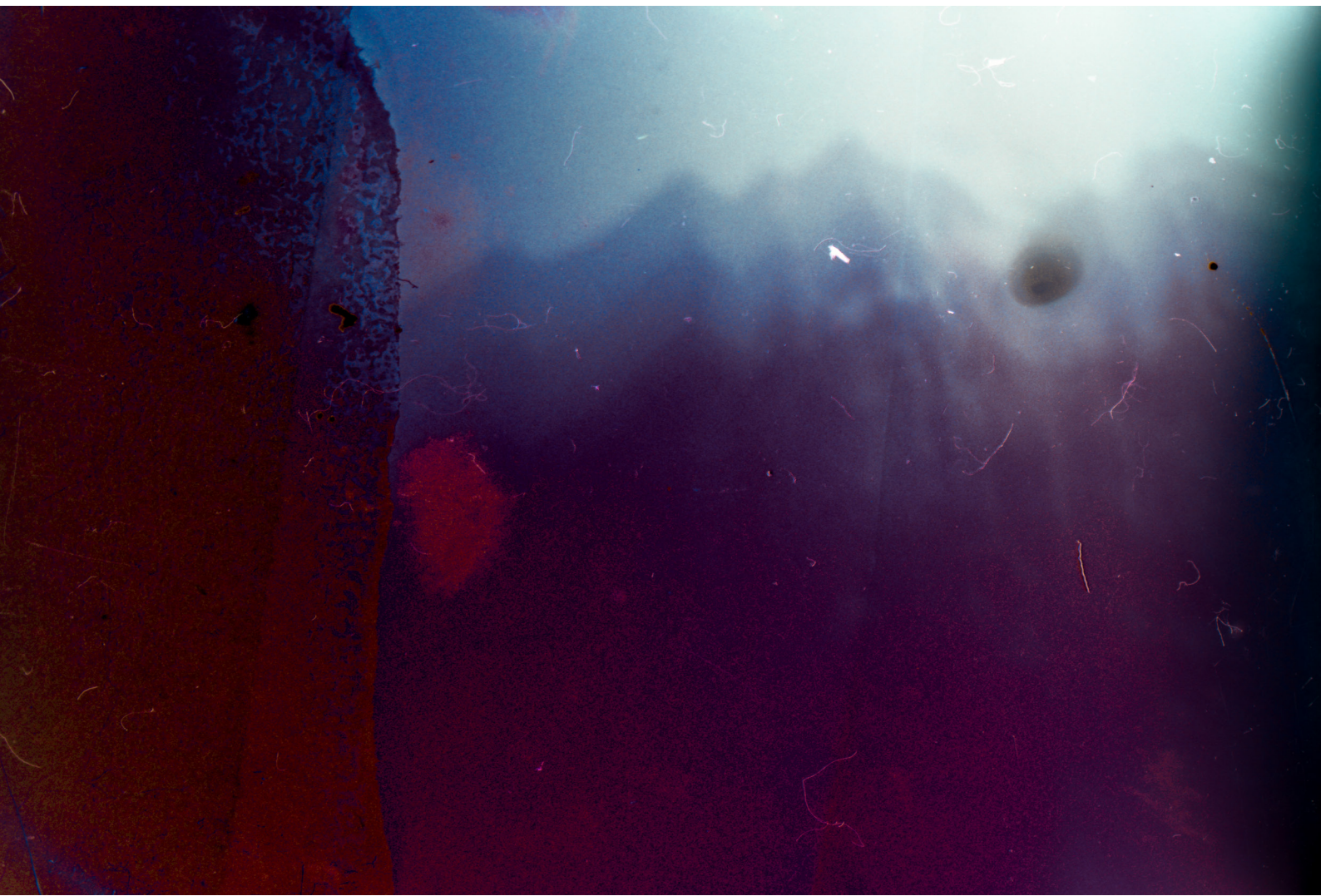
Olin lukenut, että puolisen kilometriä ennen määränpäätä pieni kivikkoisuus hieman hankaloittaa perille pääsyä, mutta nämä olivat jo alussa tuolla yli neljän kilometrin reitillä. Kivien koko kasvoi aina vain isommaksi, mitä pidemmälle pääsimme. Ehdin aina innostua, että ehkä nämä olisivat juuri ne kyseiset kivet, mistä oli puhetta. Ehkä nyt olisi enää ihan vähän matkaa jäljellä. Kivet kuitenkin jatkoivat kasvamistaan ja ihan lopussa ne olivatkin jo jättimäisiä lohkareita, joissa piti kiipeillä päästäkseen perille.

Oli heinäkuu, joten valoisa aika kesti pitkälle iltaan saakka, mutta olimme kovin myöhään liikenteessä. Aurinko alkoi jo laskea takanamme päästyämme perille. Takaisin päin katsottaessa oli vaikea erottaa, missä reitti menee, kun aurinko paistoi horisontissa suoraan meitä kohti. Kun punaiseksi maalatut polkua merkitsevät kivet (kuva12) eivät meinanneet enää erottua hämärässä, isäni vaimo alkoi hoputtaa minua kuvien ottamisen kanssa, että varmasti löytäisimme sieltä vielä pois.

Kuva 12. Minna Ahonen, 2020. Blåvatnet.

Otin sopivan paikan jäätikkölammen edustalta ja istuin maahan. Minulla oli vyölaukuissa kaikki tarvittavat tavarat, jotta löytäisin ne pimeässä verhon alla. Katsoin kaikki valmiiksi ja mietin mielessäni järjestyksen, missä kohtaa tarvitsen mitäkin. Piilouduin verhon alle ja työnsin verhon helmat alleni näin tilkiten valon pääsyn filmiin. Jouduin olemaan hie-
man kumarassa, jotta verho riittäisi pimentämään työskentelytilani. Jalkani jätin verhon ulkopuolelle. Yritin keskittyä rauhalliseen hengittelyyn.

Filmirulla ulos purkista. Sopivan kokoinen pala irti saksilla. Filmirullan pää jäi hieman näkyviin ja takaisin mustaan purkkiin. Pala teippiä, millä toinen pää filmiä kiinni suokappaleeseen ja lopulta toinenkin pää kiinni toisella teipin palalla. Kappale suuhun takahampaiden väliin. Suu jää auki. Musta maski roikkui minulla valmiina toisessa korvassa ja nyt ripustin sen vasempaankin korvaan. Asetin maskin kunnolla peittämään suuni ja kohdistin keskellä olevan reiän suuni keskelle. Käsi suun eteen.

Tulin esiin verhon alta yhä istuen paikallani. Hain asennon vakaaksi ja yritin osoittaa suullani kohdetta, niin että kallistin päätäni hieman taakse. Kun olin valmis pysymään paikoillani, otin käteni suun edestä pois. Yritin olla hengittämättä, ettei kuva heilahtaisi vaan olisi mahdollisimman tarkka. Aikaa kului noin viisi sekuntia, kunnes laitoin käteni taas suuni eteen ja heitin verhon päälleni. Kun pimeys oli taas varmistettu, sain maskin pois kasvoiltani ja otin suokappaleen pois suustani. Irrotin filminpalan teipeistä ja pistin sen purkkiin. Sama toistui muutamaan otteeseen.

Keräsin teipin palat ja muut roskat ja lähdimme kävelemään pois päin vuorilta takaisin autolle. Auringon laskiessa maisema muuttui ja toistan vielä prosessin pariin kertaan eri valossa matkan varrelta. Olen sitä mieltä, että emme olisi voineet parempaan ajankohtaan paikalle osuakaan. Ehdimme tuona lyhyenä hetkenä vuorten lähellä nähdä ne kaikissa eri väreissä, kun aurinko oli juuri laskemassa mailleen

Kotimatikalle olisi kuitenkin toivonut enemmän valoa, sillä hädin tuskin erotimme aina seuraavan reittiä merkitsevän punaisen kiven, mutta löysimme kuitenkin perille. Toisena päivänä otin hieman lisää kuvia vielä mökkimme lähistöltä muutaman kerran. Otin yhden kuvan mökistämme (kuva 16) ja myös läheiseltä rannalta, mutten oikein pitänyt niistä kummastakaan. Jonkin matkan päässä mökin takana oli näkymä kukkuloille (kuva 17), joista sain yhden kuvan, mihin olin tyytyväinen.

Poikani ja isäni kuvasivat minua, kun otin tuosta maisemasta (kuva 18) suullani kuvia. Hyttysset olivat taas sen verran riesana, ettei sielläkään lopulta kauaa viihtynyt. Pimennysverho ja hyttyskarkote suojasivat jonkin verran. Jalkojeni suojana oli myös isäni lainaama takki. Mitta tuli silti hyvin äkkiä täyteen ja oli pakko lopettaa.

Onneksi sain näitä perheeni kuvaamia hetkiä myös itselleni nähtäväksi. Minulle ei tullut itselleni edes mieleen, että voisin heitä pyytää kuvaamaan näitä “behind the scenes” -kuvia, joissa pääsen näin jälkeensä vertailemaan sitä paikkaa, millaisena se meille näyttäytyi ja millainen suukuva siitä paikasta lopulta tuli.

Kuva 16. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.

Kuva 17. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.

Kuva 18. Nicolas Monthan, 2020. Norja.

Norjassa kuvatut suukuvat yllättivät minut. Olin odottanut vain epämääräisiä muotoja, enkä tiennyt, miten värifilmi reagoisi, jos valotan sitä niin pitkään kuin mustavalkofilmille otettuja kuvia. Minulla oli sellainen käsitys, että mustavalkofilmistä on helpompaa kaivaa kuvaa esiin, vaikka se valottuisi liikaa. Ajattelin, että ehkä kuvani olisivat pelkkää valkoista.

Toisin kävi. Varsinkin yksi kuva (kuva 19) hämmästytti minua, kuinka tarkasti edessä avautuva maisema näkyi kuvassani, kuin se oli paikan päällä komeillut. Vesikin oli kuvassa aivan kirkkaan sinistä.

Kuva 19. Anne Monthan, 2020. Suukuva Norjasta.

4 SUUKUVAUKSEN LOPPU

Norjan jälkeen en enää tuntenut sitä paloa suulla kuvaamiseen, mitä pakkomielteeksikin voisi kutsua. Yritin kuitenkin vielä. Minulla oli mielessäni Turun Taideakatemian opintojeni lopputyön saattaminen valmiiksi. Tätä varten minulle piirtyi mieleeni suunnitelma, mihin tarvitsin suukuvan pyramidista.

Minulla oli ajatuksena pohtia muun muassa ihmisiä, inhimillisyyttä, väkivaltaa, sekä ihmisten suhdetta muihin lajeihin muurahaisten kautta. Ajatus muurahaisista lypsämässä karjaa, sotimassa ja orjuuttamassa kuulosti niin kovin tutulta. Halusin rakentaa muurahaiskeon ja asettaa sen taustalle suukuvan pyramidista. Sitä varten lähdin etsimään sopivaa paikkaa, missä sellaisen kuvan voisin saada vangittua.

Kuten arvata saattaa, mieleeni tuli ensimmäisenä muun muassa Egypti. Onnekseni minun ei kuitenkaan tarvinnut lähteä kuvan perässä ihan sinne asti erikseen omalle reissulle, vaan minulla oli juuri sinä keväänä, vuonna 2022, tulossa matka Irlantiin koulun kautta.

Osallistuin kansainväliseen, julkista taidetta käsittelevään projektiin nimeltään PARTGO. Tuolla Irlannin reissulla onnistuin Dublinin laidalta löytämään pienen pyramidin – Pyramid of Dublin. Se sopi täydellisesti tarpeisiini ja onnistuin saamaan aikaa siellä käymiseen vielä ennen kuin aurinko ehtisi laskea liian alas, jolloin olisi aivan liian vähän valoa suulla kuvaamiseen.

Paikan päällä törmäsin kuitenkin heti jonkin asteiseen pulmaan. Nyt kun kohteeni oli huomattavasti pienempi kuin vuoret, en oikein tiennyt, missä kohtaa minun tulisi olla suhteessa kohteeseen. Yritin pienestä reiästä tiirailla pyramidia, jos se voisi paljastaa, kuinka suurena se kuvassa näkyisi. Eihän se sitä minulle tietenkään paljastanut. Hylkäsin kuitenkin lopulta alkuperäisen paikkani, koska pelkäsin pyramidin olevan aivan liian lähellä, jolloin sen muoto ei erottuisi kuvissa.

Sopivaa kohtaa oli kuitenkin hankala löytää, sillä halusin pyramidin näkyvän suoraan edessäni ja meren näkyvän sen taustalla. Pyramidin molemmilla puolilla oleva kasvillisuus esti sen täydellisen näkyvyyden melkein joka suunnasta.

Löysin kuitenkin kohdan rinteestä, mistä oli suora esteetön näkymä pyramidille. Se oli lopulta myös ihan ergonominen paikka, kun ei tarvinnut istua maassa täysin tasaisella alustalla, vaan jalat olivat kohti alamäkeä. Kuvan ottamiseksi kuitenkin täytyi hieman kiertää itsensä, sillä rinne vietti vasemmalle.

Ikäväkseni sain myös huomata, että paikka oli kovin suosittu päiväretki- ja kävelykohde. Paikalla vilisi muun muassa turisteja ja paikallisia perheitä. Olin lukenut Pyramidin taustasta ennen matkaani, ja sen kerrottiin toteuttavan toiveita joka askelmalla.

Tämä oli ehkä yksi syy, miksi siinä olikin usein sen huipulle kiipeileviä ihmisiä, keitä en valitettavasti kuviini kaivannut. Myös huipulta näkyvät upeat maisemat varmasti houkuttelivat ihmisiä paikan päälle, joten liikennettä oli jonkin verran, muttei onneksi kuitenkaan taukoamatta.

Tämän lisäksi pelkkä ihmisten läsnäolo häiritsi omaa keskittymistäni. Ollessani yksin, tunsin oloni kovin turvattomaksi piiloutuessani väliajoin verhoni alle. Norjassa ollessani isäni vaimo toi henkistä turvaa seisoessaan takanani, kun kuvasin vuoristomaisemaa. Se olikin yllättävän suuri stressiä lievittävä tekijä ja näin pystyin rauhoittumaan siihen hetkeen. Kiireen tuntua ja stressiä aiheutti vain isäni vaimo hoputtaessaan minua kuvaamisen kanssa, jotta löytäisimme varmasti takaisin autolle ennen kuin olisi liian hämärää.

Irlannissa minua huolestutti myös pelko siitä, että outo käytökseni voisi mahdollisesti kummastuttaa ihmisiä, enkä tiennyt miten he saattaisivat siihen reagoida. Välillä toivoin, että joku tulisi kysymään, mitä minä oikein olen tekemässä, jotta pääsisin selittämään.

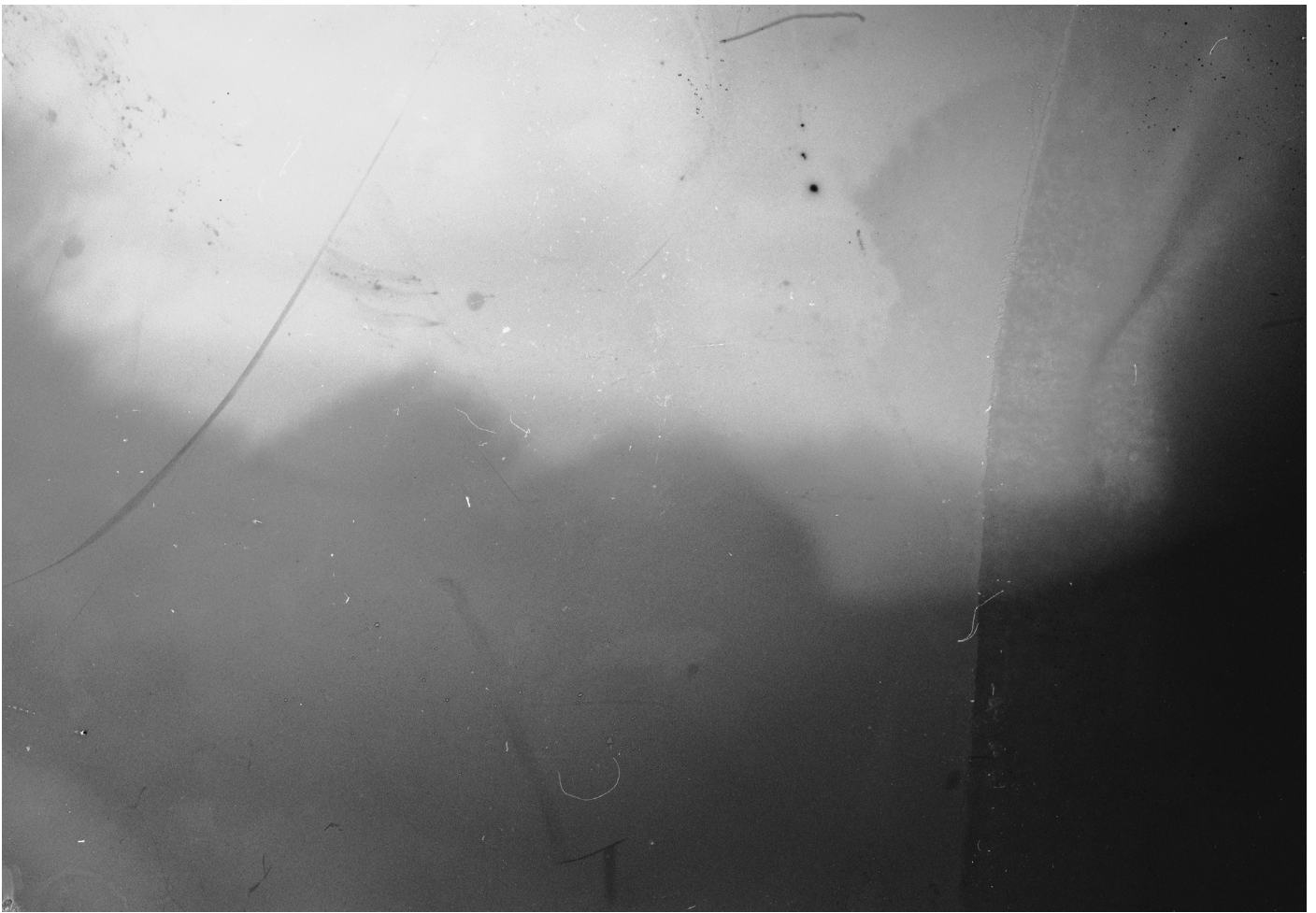
Ihme kyllä ihmiset eivät tuntuneet minusta välittävän tai sitten olivat vain kovin kohteliaita. Ainoastaan vapaana oleva koira tuli minua nuuhkimaan, ja pieni lapsi ennätti vetämään verhoa päältäni, kunnes hänen oletettu äitinsä riensi paikalle hätäpäissään häntä kieltämään.

Kuva 20. Anne Monthan, 2022. Suukuva Irlannista.

Kuvaaminen oli kovin hätiköityä ja tuntui, etten koskaan muistanut kohdistaa suutani oikein ja että heilun aivan liikaa kuvatessani. Oli vaikea löytää rauhaa siinä tilanteessa, kun ihmisiä pyöri niin paljon lähistölläni, minkä takia en pystynyt hengittämään oikein ja suussa olevat vierasesineet saivat jo heti alussa oksennusrefleksin aikaan.

Tuon jälkeen oli vaikea kerätä itseäni jatkamaan kuvaamista oksennuksen maku suussa. Jatkoin silti. Kuva oli pakko saada, kun tänne asti kerran tultiin. Vaikka toisaalta en edes siinä kohtaa enää uskonut saavani mitään tuloksia aikaan.

Kuva 21. Anne Monthan, 2022. Suukuva Irlannista.

Lentokentällä on aina hieman jännittävää, miten virkailijat käsittelevät filmejä, joten nyt en halunnut ottaa riskiä, että niille kävisi jotain. Eri lentokentillä käytetään matkatavaroille eri vahvuksilla röntgensäteillä läpivalaisevia laitteita.

Tietoni mukaan nuo säteet voivat vahingoittaa filmiä, varsinkin jos filmi on niin sanotusti nopeaa, eli sen ISO-luku on suuri. Se voi aiheuttaa filmiin esimerkiksi pilkkuja. Helsinki-Vantaan lentokentällä on uudet ja tehokkaat läpivalaisulaitteet, mitkä voivat tehdä filmiin ikävää jälkeä.

Luotin Suomen puolella lentokentällä kuitenkin siihen, että he ymmärtäisivät huoleni aiheesta, ja ottaisivat filmit käsin tarkastettaviksi. He päätyivät käyttämään filmirullani vanhan mallisessa läpivalaisussa, jonka he vakuuttivat olevan turvallista filmille.

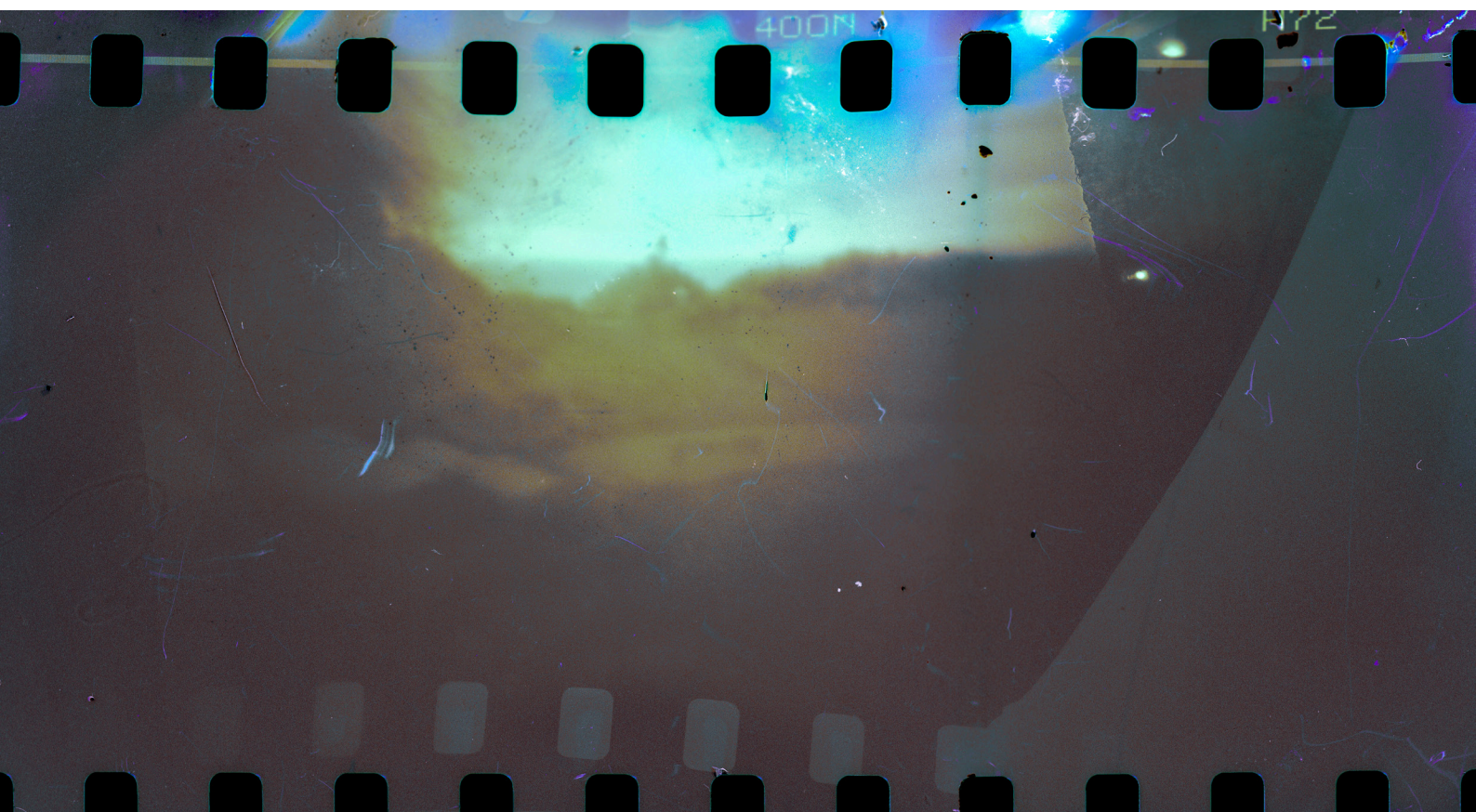
En kuitenkaan luottanut asioiden menevän Irlannissa yhtä mutkattomasti, joten vältin tilanteen käärisemällä filminpalat hampurilaispaikasta saamaani folioon ja lähetin ne itselleni kirjeenä. Otin mieluummin riskin postin kanssa, kuin itselleni tuntemattoman lentokentän kanssa.

Kirjeessä meni ehkä viikkoja, mitä osasinkin odottaa. Se ei haitannut, koska koulun pimiötilatkin olivat juuri silloin remontissa, joten en olisi muutenkaan päässyt niitä heti kehittämään. Kesän jälkeen koulun remontti oli vihdoinkin edennyt siihen vaiheeseen, että pääsin työskentelemään pimiölle.

Kehitin filmin kappaleet ja pettymys oli suuri, kun niissä ei näkynytkään oikein mitään. Vaikka olinkin odottanut vastaavaa epämääräistä kuvamateriaalia ensimmäisestä kokeilustani, eivät nämä Irlannin kuvat nyt kelvanneet aiempien oltua itselleni niin suuri menestys. Kuvia ei lopulta ollut myöskään niin paljoa kuin muistin ottaneeni.

Jonkin aikaa kuvien vähäistä määrää sulateltuani, koin loppujen lopuksi sen onnistumisen tunteen. Löysin yhden kauniin kuvan (kuva 22), mikä teki reissusta ihan käymisen arvoisen. Siitä näkyi hauska yksityiskohta, mikä johtunee suokappaleestani, joka oli sopivaan muotoon leikattu heijastin.

Kuva taitaa olla juuri siinä hetkessä otettu, missä kaksi ihmistä kiipesivät pyramidin huipulle juuri sillä aikaa, kun olin verhoni alla. He eivät poistuneetkaan sieltä sellaisessa ajassa, että olisin kestänyt pitää filmiä enää suussani, joten kuvasin sen hetken, ettei filmi mene ainakaan hukkaan.

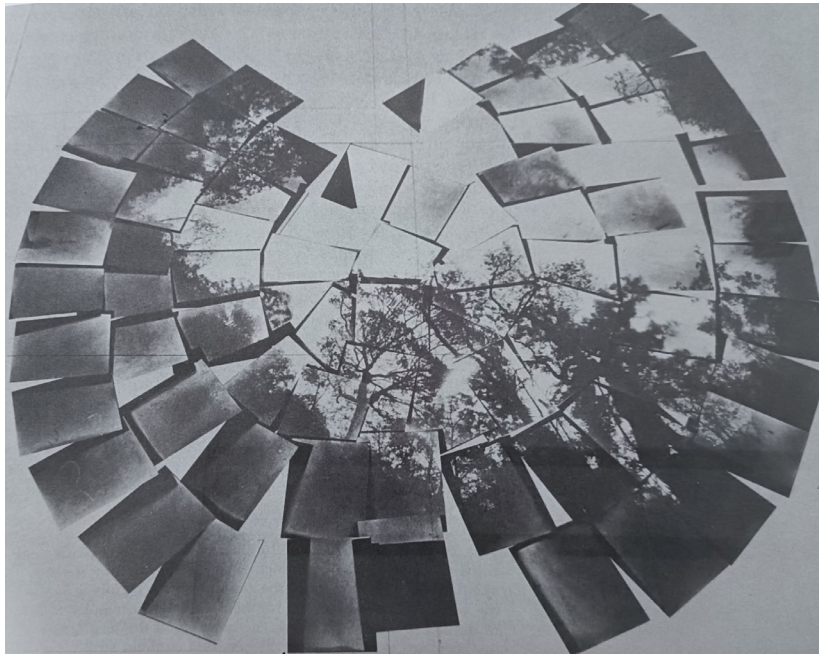

5 JÄLKISANAT

Kun olin kuvannut Norjassa ja Irlannissa kovin paljon kolmioita muistuttavia kohteita, ajattelin siitä saavan hyvän sarjan. Latvian Riiasta löytyi pysäköintitalon sisäänkäynti, joka muistuttaa lasista tehtynä pyramidina Louvrea. Olin ajatellut kuvaavani vielä sitä ja ehkä telttaa jossain hyvässä kohtaa, vaikka Turussa jossain metsässä.

Irlannin kuvien kuitenkin jäätyä niin kovin pieneksi määräksi, en koskaan mennyt edes katsomaan kyseistä lasipyramidia. Kokeilin kyllä jotain muuta kuvaustapaa, mutta olin valmistautunut aivan liian huonosti kyseiseen operaatioon. Minulla oli poikani mukana auttamassa, muttei kuvista tullut yhtään mitään. Totesin sen jo kuvatessani, etteivät ne tule onnistumaan. Yhden suukuvankin otin matkan varrella, mutten löytänyt sellaista kuvaa, kun kehitin filminkappaleet.

Olin nähnyt lukemassani kirjassa (Renner 2020, 85) kuvan, jossa kaksikko käytti neulanreikää maahan kaivamallaan kuopalla (kuva 23). He olivat Terrence Dinnan ja Dominique Stroobant. Heidän ”Earth Camera” oli noin 120 cm halkaisijaltaan oleva kuoppa, jolla he ottivat usean kuvan kokonaisuuden sen ylle piirtyvästä näkymästä.

Kuva 23. Terrence Dinnan ja Dominique Stroobant, 1980. Earth Camera Photographs.

Ajatus kuopasta herätti mielenkiintoni. Mietin vain, jos kuoppa olisikin valmiina jo, jos se pitäisi vain löytää. Lähdin tekemään tutkivaa kierrosta Turun keskustaan. Etsin kaikenlaisia aukkoja seinistä ja muualta kaupungista. Huomasin niitä olevan jonkin verran.

Ajattelin Riiasta löytyvän niitä hieman enemmän, sillä jotkin sen paikan rakennuksista ovat vähän enemmän rempallaan kuin Turussa. Suukameravälineeni lisäksi minulla oli kaikenlaista askartelutarviketta mukana. Siskoltani lainasin pimennysverhoa, ettei minun tarvinnut mahdollistaa omaa verhoani pieniin käsimatkatavaroihin.

Lähdin kuvaukseen kuitenkin liian heikosti valmistautuneena, eikä siitä mitään tullut. Valoa ei voinut estää valumasta filminkappaleisiin. Pimennysverhon pieni kokokin oli yksi asia, mikä vaikeutti puuhaa. Nähdäkseni olisin tarvinnut jonkin suuremman liikuteltavan suojan, jonka olisin voinut laittaa seinään kiinni.

Näin mielessäni jonkinlaisen telttamallisen rakennelman. Kun asettaisin filmin paikoilleen, teltan olisi pitänyt peittää minun lisäkseni löydetty reikä, johon filmi laitetaan. Myös reiän päälle tuleva kansi pitäisi saada tiiviisti ja neulanreikä asetettua oikealle kohdalle.

Kokeilun epäonnistuminen harmitti, mutta tiedostin kyllä, etten ollut lähellekään tarpeeksi hyvin valmistautunut yritykseen. Pidin kovasti ajatuksesta, mutta sen toteuttaminen tuntui vaativan aivan liikaa vaivaa.

En tiedä kuvaanko enää koskaan suullani kuvia, mutta neulanreikäkuvaus eri tavoilla saattaa mahdollisesti minua vielä kiinnostaa. Tällä hetkellä olen ollut enemmän kiinnostunut videoiden kuvaamisesta, ja filmi onkin jäänyt toistaiseksi taka-alalle. Se on toisaalta hieman harmi, sillä pian käytössäni ei enää ole kouluni pimiötä. En tiedä, miten helposti jatkossa saisin kehitettyä filmin kappaleita, jos suukuvaamista haluaisin vielä joskus jatkaa. Varsinkin värikehityspaikat tuntuu olevan kiven alla.

Neulanreiän ja kameran yhdistäminen voisi minua mahdollisesti myös kiinnostaa, kuten esimerkiksi valokuvataiteilija Marja Pirilä on sen toteuttanut luodessaan upeita maailmoja (Pirilä 2002) camera obscuraa hyödyntämällä. Neulanreiän tilalla hänellä on käytössään kupera linssi, joka tekee lopputuloksesta tarkemman. Kuvissaan (kuva 24) hän leikittelee sisätilan ja ulkotilan toisiinsa sulautumisella. Tällä tavalla hän luo unenomaisia maailmoja, ja useissa hänen kuvissaan ihmiset näyttävätkin uneksivan.

Tässäkin ajatuksessa minusta tuntuisi, että minun pitäisi lähteä metsästäämään niitä oikeita paikkoja ja juuri niitä minua itseäni puhuttelevia maisemia. Olen videoita tehdessäni kuvannut paljon poikaani, joten näkisin myös näissä hänet kuvauskohteena. Haluaisin ainakin kokeilla, että voisiko näitä maailmoja nähdä videokuvassa. Onko se edes mahdollista saada näitä sisätilaan luotuja maisemia vangittua videolle ilman pitkää valotusta?

Ehkä tämä olisi se seuraava asia, mikä pitäisi selvittää.

Kuva 24. Marja Pirilä, 2002. Camera obscura/Tiinan huone

LÄHTEET

Ang, Tom 2015. Valokuvan Historia. Käänt. Eero Sarkkinen. Jyväskylä: Docendo.

Pirilä, Marja, & Seppänen, Janne 2002. Camera Obscura: Sisätila, ulkotila = Interior, exterior. Helsinki: Musta taide.

Quinnell, Justin 2023. The smileycam, Pinhole photography and camera obscura design. Viitattu 14.4.2023. <https://www.pinholephotography.org/110-the-smileycam>

Renner, Eric 2000. Pinhole Photography: Rediscovering a Historic Technique. 2nd ed. Boston: Focal.

Seers, Lindsay 2018. I turned myself into a camera. Viitattu 14.4.2023. <https://www.tate.org.uk/art/artists/lindsay-seers-12601/lindsay-seers-i-turned-myself-camera>

